

Naam:.....

Klas:.....

**WOORDBENOEMEN
EN
ZINSONTLEDEN**

Werkwijze

Dit is jouw werkboek grammatica. Je maakt er oefeningen en aantekeningen in tijdens de lessen Nederlands. Het boekje bestaat uit twee delen: in deel 1 leer je woord benoemen in deel 2 gaan we zinnen ontleden.

DEEL 1

WOORDBENOEMEN

Talen bestaan uit een enorm aantal woorden. Elke dag worden er nieuwe woorden uitgevonden en elke dag sterven er woorden uit. Je kunt al die woorden indelen in een aantal soorten. Natuurlijk zouden we nu zo maar wat soorten kunnen gaan verzinnen, bijvoorbeeld kleuren of straatnamen. Maar bij woord benoemen kijken we naar een aantal groepen woorden die niet zomaar verzonnen zijn. Alle woorden in een groep delen een bepaalde eigenschap. Bovendien wordt deze indeling niet alleen voor het Nederlands gebruikt, maar voor heel veel talen in de wereld!

Deze woordsoorten leer je dit jaar herkennen:

	woordsoort	afkorting	bladzijde
1	a zelfstandig naamwoord	zn	3
	b eigennaam	zn	3
2	lidwoord	lw	3
3	bijvoeglijk naamwoord	bn	4
4	werkwoord		5
	a persoonsvorm	ww pv	5
	b voltooid deelwoord	ww vd	6
	c infinitief	ww inf	7
5	voorzetsel	vz	8
6	persoonlijk voornaamwoord	pvn	8
7	bezittelijk voornaamwoord	bvn	9

In dit boekje staat waaraan je een bepaalde woordsoort kunt herkennen en daarna ga je oefenen.

Veel succes!

Oefeningen en theorie woord benoemen

1a Zelfstandige naamwoorden

Een enorme groep woorden zijn de zelfstandige naamwoorden. Dieren, dingen en begrippen zijn zelfstandige naamwoorden. Dus *stoel* is een zelfstandig naamwoord, want dat is een ding. Maar *liefde*, *chimpansee* en *verdriet* zijn ook zelfstandige naamwoorden.

Opdracht 1

Onderstreep in de volgende zinnen alle zelfstandige naamwoorden. Doe het netjes met een potlood en een geodriehoek.

Lot vond het heerlijk om bij juffrouw Knoops te logeren. Ten eerste kreeg ze tweemaal per dag een ijsje. Ten tweede mocht ze net zo hard schreeuwen met de buurkinderen als ze wou, en zelfs van het balkonnetje naar beneden spugen. En ten derde ging ze vaak naar de bioscoop met juffrouw Knoops. 'Het is wel een liefdesfilm...' zei juffrouw Knoops dan, 'maar je kunt best wel voor veertien doorgaan, al ben je nog maar elf... en trouwens: je zal er niks geen kwaad van leren, kind, daar zal ik wel voor zorgen.

Uit: Annie M.G. Schmidt, *Uit met juffrouw Knoops*, Querido Amsterdam, 1989

1b Eigennamen

Namen van mensen, plaatsen, landen, gebergtes et cetera zijn eigennamen. Dus: Veenboer, Amstelveen, Keizer Karel College, de Hondsrug.

2 Lidwoorden

Het Nederlands kent drie lidwoorden: de, het en een. Een lidwoord hoort altijd bij een zelfstandig naamwoord: het huis, de kat.

Opdracht 2

Vul in het onderstaande tekstje de ontbrekende lidwoorden in.

Er was eens _____ tovenaar. Hij werd wat oud en krakkemikkig na 400 jaar, dus hij had _____ leerling nodig. Nou is het niet zo makkelijk om die te vinden. Hij probeerde van alles maar _____ meeste jongens en meisjes verdwenen gillend als hij tegen hen sprak. Zijn kat zei tegen hem: 'Je schrikt ze af, met die baard en dat flodderige gewaad. Je moet wat aan je uiterlijk doen.' _____ tovenaar keek eens rond en toverde vervolgens _____ mooie bloemetjesjurk voor zichzelf. 'Oh nee,' zuchtte _____ kat, '_____ jurk is voor vrouwen, jij bent _____ man. Je moet _____ spijkerbroek en _____ overhemd voor jezelf toveren.' Maar _____ tovenaar was ontzettend eigenwijs en ging in _____ bloemetjesjurk _____ dorp in. Je snapt dat het met het zoeken van een leerling nooit wat is geworden.

Opdracht 3

Een lidwoord hoort altijd bij een zelfstandig naamwoord. Omcirkel in het tekstje uit opdracht 2 de zelfstandige naamwoorden waar de lidwoorden bij horen.

Opdracht 4

In het volgende zinnetje is het woordje *het* geen lidwoord, het hoort namelijk niet bij een zelfstandig naamwoord:

Afgelopen zomer heeft het weinig geregend.

Het hoort hier bij *geregend* en dat is geen naam van een mens, dier of ding. Geef in de onderstaande zinnetjes aan of *het* een lidwoord is of niet. Zet ja of nee achter de zinnen.

1. Het paard van mijn tante is lief.
2. Ik begrijp het niet.
3. Het is heel vervelend als je er steeds doorheen praat.
4. Ik heb het boekje meegenomen.
5. Ik heb het huiswerk in mijn agenda geschreven.

3 Bijvoeglijke naamwoorden

Bijvoeglijke naamwoorden zijn woorden die iets zeggen over een zelfstandig naamwoord, bijvoorbeeld: een *lekkere* appel, het *aardige* meisje of de *rode* bal.

Opdracht 5

Vul een passend bijvoeglijk naamwoord in tussen de volgende lidwoorden en zelfstandig naamwoorden.

1. een _____ boom
2. de _____ rivier
3. het _____ huis
4. een _____ man
5. de _____ opdracht

Opdracht 6

Onderstreep tien bijvoeglijke naamwoorden in het volgende tekstje. Werk netje met een potlood en geodriehoek!

Het was heel stil op straat. De nacht was stikdonker. De enige lantaarnpaal in de straat was stuk. Voorzichtig sloop een donkere gestalte van deur naar deur. Als ik het nu niet verteld had, had niemand ooit geweten dat hij bestond. Je zou kunnen denken dat de man een inbreker was. Hij rommelde aan oude sloten, duwde voorzichtig tegen rottende deuren en klopte zo af en toe op een zilveren of koperen bel. Hij legde zijn oor tegen gezeemde ramen en aaide over houten kozijnen. Maar deze duistere man nam niets mee, hij bracht iets. In een rafelige zak op zijn rug droeg hij de onvervulde wensen en dromen van de bewoners. En via donkere deuren en ramen gaf hij hen hun vermiste dromen terug.

Opdracht 7. Herhalingsopdracht

Een poosje geleden ging ik met mijn voetbalteam een dagje op stap. Het weer was prachtig. De zon scheen en alle vogels kwetterden er vrolijk op los. De weersvoorspellingen voor die dag waren heel slecht geweest. We zijn gaan zeilen op het IJsselmeer, dus regen konden we niet gebruiken! Mijn neus was aan het einde van die gezellige dag rood. Zo zie je maar weer, slechte voorspellingen komen niet altijd uit.

- A. Zet een streep onder alle zelfstandige naamwoorden.
- B. Omcirkel alle lidwoorden.
- C. Zet een golfje onder alle bijvoeglijke naamwoorden.

4 Werkwoorden

Werkwoorden worden ook wel eens 'doe-woorden' genoemd. *Lopen, fietsen, voetballen* en *schaatsen* zijn allemaal dingen die je kunt doen, het zijn dan ook allemaal werkwoorden. Maar er zijn ook een heleboel werkwoorden waaraan je niet zo makkelijk kunt zien dat je het kunt doen, bijvoorbeeld *hebben* of *kunnen*.

Werkwoorden kun je altijd vervoegen. Je kunt zeggen ik *loop*, jij *loopt*, wij *lopen* en ook ik *heb*, jij *hebt*, wij *hebben*.

Let op, er is een klein groepje werkwoorden dat je maar op een manier kunt vervoegen. Dit zijn de weerwerkwoorden: regenen, hagelen, sneeuwen, enzovoorts. Je kun niet zeggen ik *sneeuw*, jij *sneeuwt*, wij *sneeuwen*. Je kunt alleen zeggen *het sneeuwt*. Toch zijn ook deze woorden werkwoorden.

Opdracht 8

In het onderstaande tekstje zijn een aantal woorden onderstreept. Als het onderstreepte woord een werkwoord is zet je er een cirkel om. Als het onderstreepte woord geen werkwoord is zet je er een kruis door.

Het vroor dat het kraakte. Eindelijk was het weer echt winter. Maaïke had haar schaatsen om haar nek hangen. Zou ze eigenlijk nog wel kunnen schaatsen? Het was zo lang geleden sinds ze het voor het laatst gedaan had.

4A. De persoonsvorm (pv)

Een werkwoord kan verschillende dingen doen binnen een zin. Daarom is het niet voldoende om alleen maar te zeggen dat iets een werkwoord is. Je moet er ook bij zeggen wat voor soort werkwoord het is. De eerste soort die we behandelen is de persoonsvorm. De persoonsvorm kun je op twee manieren herkennen:

- Als je van enkelvoud meervoud maakt of andersom, dan is de persoonsvorm het werkwoord dat verandert. Voorbeeld: ik houd niet van spinazie -> wij *houden* niet van spinazie. *Houd* is de persoonsvorm.
- Als je van de tegenwoordige tijd verleden tijd maakt of andersom, dan is de persoonsvorm het werkwoord dat verandert. Voorbeeld: ik houd niet van spinazie -> ik *hield* niet van spinazie. *Houd* is de persoonsvorm.

Opdracht 9.

Zet pv onder de werkwoorden uit opdracht 8 die persoonsvorm zijn.

Opdracht 10.

A. Onderstreep alle werkwoorden uit de volgende zinnen.

1. Ik bak vaak koekjes.
2. Ik heb hem een klap voor zijn kop gegeven.
3. Ben jij op vakantie geweest?
4. Ik heb me de hele zomer lopen vervelen.
5. Wanneer gaan we op brugklaskamp?

B. Zet pv onder alle werkwoorden die persoonsvorm zijn.

4B. Het voltooid deelwoord (vd)

De tweede vorm die een werkwoord kan hebben is het voltooid deelwoord. Je kunt voltooide deelwoorden altijd herkennen, omdat je er *ik heb* of *ik ben* voor kunt zetten. Het voltooid deelwoord van *lezen* is dus (ik heb) *gelezen*. Naast een voltooid deelwoord staat er altijd een ander werkwoord in de zin.

Opdracht 11.

Schrijf van de volgende werkwoorden het voltooid deelwoord op.

1. Schrijven	ik heb	_____
2. Eten	ik heb	_____
3. Verdwalen	ik ben	_____
4. Schoppen	ik ben/ ik heb	_____
5. Betalen	_____	_____
6. Bekennen	_____	_____
7. Beslissen	_____	_____
8. Stofzuigen	_____	_____
9. Berekenen	_____	_____
10. Rekenen	_____	_____

Opdracht 12.

A. Onderstreep in het volgende tekstje alle werkwoorden. Gebruik een potlood en een geodriehoek.

Afgelopen zaterdag heb ik mijn verjaardag gevierd. Het was gelukkig mooi weer, want ik heb een barbecue gegeven. Ik had een heleboel vrienden en vriendinnen uitgenodigd en ze zijn bijna allemaal gekomen. Alleen Mieke was er niet, zij had een keel ontsteking opgelopen. Dat vond ik heel zielig voor haar.

- B. Zet pv onder alle persoonsvormen.
- C. Zet vd onder alle voltooid deelwoorden.

4C. De infinitief

Als je zeker weet dat een woord een werkwoord is, maar het is geen persoonsvorm en ook geen voltooid deelwoord, dan is het een infinitief. De infinitief heeft altijd de vorm van het hele werkwoord.

Mijn opa heeft de hele middag zitten slapen.

De werkwoorden uit deze zin zijn: heeft, zitten en slapen.

Mijn opa had de hele middag zitten slapen -> heeft is de pv

Je kunt niet zeggen *ik heb zitten* of *ik heb slapen*. *Zitten* en *slapen* zijn dus ook geen voltooid deelwoorden, dus zijn het infinitieven. Andere voorbeelden van infinitieven: lopen, willen, praten, dansen. Vul hier zelf vijf andere infinitieven in:

.....

Opdracht 13.

- A. Onderstreep in het volgende tekstje alle werkwoorden.

Gisteren stond het huis van de burens in brand. Ik dacht eerst dat ze aan het barbecuen waren. Maar toen er grote zwarte wolken over de schutting kwamen, ben ik maar even gaan kijken. De vlammen sloegen al uit het keukenraam en de buitendeur was al opgebrand. De burens waren nog op vakantie. Ik heb snel 112 gebeld. Daardoor is de rest van het huis gered.

- B. Zet pv onder alle persoonsvormen.
- C. Zet vd onder alle voltooid deelwoorden.
- D. Zet inf onder alle infinitieven.

Opdracht 14 Herhalingsopdracht

Geef aan bij welke woordsoort de onderstreepte woorden horen. Je kunt kiezen uit: **zn** (zelfstandig naamwoord), **lw** (lidwoord), **bn** (bijvoeglijk naamwoord), **ww pv** (werkwoord, persoonsvorm), **ww vd** (werkwoord, voltooid deelwoord), **ww inf** (werkwoord infinitief).

Mijn kat heeft een nieuwe hobby. Tegenwoordig vangt ze minimaal twee kikkers per week. Nou heb ik persoonlijk niets tegen kikkers, maar ik heb ze liever niet in huis. Het ergste is dat de kikkers al als speeltje voor mijn kat gediend hebben en over het algemeen zwaar gewond mijn deurmat bereiken. Ik kan het niet aanzien als mijn kat vrolijk verder speelt met zo'n bijna dood kikkertje. Het beestje dood maken kan ik al helemaal niet over mijn hart verkrijgen. Dus sluit ik de enthousiaste kat op in de kamer, jaag de gewonde kikker op de deurmat, til de deurmat op en mik het kikkertje voorzichtig ergens in de bosjes. Ik hoop maar dat hij niet opnieuw door mijn kat wordt gevonden en in ieder geval in vrede kan sterven.

5. Het voorzetsel (vz)

Voorzetsels zijn kleine woordjes die een plek aangeven, bijvoorbeeld in, op, onder, over, door, tussen, aan, enzovoorts. Voorzetsels worden ook wel kast-woordjes genoemd, je kunt namelijk altijd controleren of iets een voorzetsel is door er *het* feest achter te zetten: *na* het feest, *op* het feest, *voor* het feest.

Opdracht 15

Onderstreep de voorzetsels.

Ik houd niet van spinazie, maar ik ben dol op broccoli. Ook kaas door de macaroni vind ik zalig. Ik houd niet van pitjes in mijn brood. Ook heb ik mijn melk liever uit een glas dan uit een beker. Zand tussen mijn tanden vind ik het ergste wat er is, dus ik was de sla altijd wel vijf keer.

6 Het persoonlijk voornaamwoord (pvn)

Je hebt al geleerd dat de namen van mensen, dieren en dingen zelfstandige naamwoorden zijn. Maar soms gebruiken we niet de naam van een mens om ernaar te verwijzen. Kijk naar de volgende zin:

Michiel is niet op school vandaag. Hij is ziek.

Michiel is een zelfstandig naamwoord, want dat is de naam van een mens. *Hij* is geen zelfstandig naamwoord, want dat is geen naam. *Hij* is een persoonlijk voornaamwoord, een woord dat verwijst naar een persoon. Ook *ik*, *mij*, *me*, *jij*, *je*, *jou*, *hem*, *zij*, *ze*, *haar*, *het*, *we*, *wij*, *ons*, *jullie*, *u*, *zij*, *hen* en *hun* zijn persoonlijke voornaamwoorden. Nu weet je ook direct wat het woordje *het* is als het geen lidwoord is: een persoonlijk voornaamwoord!

Opdracht 16

In de volgende zinnen zijn een aantal woorden onderstreept. Omcirkel ze als het persoonlijke voornaamwoorden zijn. Zet er een kruis door als dat niet het geval is.

Mijn vriendin en ik liepen over straat. Een vrouw liet haar portemonnee vallen. We raapten hem op en gaven hem aan haar terug. De vrouw grijnsde van oor tot oor. Ér zijn nog wel eerlijke mensen op de wereld,' mompelde ze en gaf ons allebei een chocoladereep.

7. Het bezittelijk voornaamwoord

Een bezittelijk voornaamwoord geeft aan wie iets bezit, met andere woorden van wie iets is. Het is *mijn* tas, het zijn *haar* schoenen. De woorden *mijn* en *haar* geven aan van wie de spullen zijn, dus het zijn bezittelijke voornaamwoorden.

Opdracht 17

Vul het juiste bezittelijke voornaamwoord in.

1. (hij) _____ fiets
2. (jij) _____ boek
3. (jullie) _____ huis
4. (zij) _____ tas
5. (ik) _____ etui

De bezittelijke voornaamwoorden in het Nederlands zijn *mijn, jouw, je, zijn, haar, ons, onze, jullie* en *hun*. Sommige van deze woordjes kunnen ook pvn zijn. Als je zo'n woordje tegenkomt moet je dus goed opletten. Verwijst het woordje naar een persoon of een ding, dan is het een pvn. Geeft het woordje aan van wie iets is, dan is het een bvn.

Opdracht 18.

Geef van de onderstreepte woordjes aan of ze pvn of bvn zijn.

Laatst gingen we een stukje wandelen. Halverwege begon het te regenen. 'Heb je je paraplu bij je?' vroeg ik aan mijn vader. 'Nee,' zei hij, 'ik ben hem vergeten.' 'Dan ben ik bang dat we heel erg nat gaan worden.' Dat werden we ook, tot op onze sokken.

Voortaan neem ik mijn eigen paraplu mee, die heb ik dan zeker bij me.

pvn	bvn
hij, ik, mij, me, jij, je, jou, hem, zij, ze, haar, <u>het</u> , we, wij, <i>ons, jullie</i> , u, zij, hen, <i>hun</i>	mijn, jouw, <i>je</i> , zijn, <i>haar</i> <i>ons</i> , onze, <i>jullie, hun</i>

Opdracht 19. totaal oefening

Geef van alle genummerde woorden aan tot welke woordsoort ze behoren. Je kunt kiezen uit: zn (zelfstandig naamwoord), lw (lidwoord), bn (bijvoeglijk naamwoord), ww

pv (werkwoord, persoonsvorm), ww vd (werkwoord voltooid deelwoord), ww inf (werkwoord infinitief), vz (voorzetsel), pvn (persoonlijk voornaamwoord), bvn (bezittelijk voornaamwoord). Als je niet meer weet hoe het ook alweer zit, blader dan terug naar de uitleg. Als je iets niet begrijpt, vraag dan hulp aan je docent.

Toen de eekhoorn¹ eens in² het mos onder de beuk zat voelde hij³ ernstige pijn in zijn⁴ buik. De krekel kwam⁵ toevallig langs en zag dat er iets aan⁶ de hand was. Hij⁷ riep de boktor erbij die veel verstand⁸ van pijn⁹ had. De boktor onderzocht de eekhoorn en zei, na¹⁰ lang aarzelen¹¹: ‘U¹² bent ziek.’

Voor¹³ de eekhoorn iets had kunnen vragen¹⁴, had de boktor zich al omgedraaid¹⁵ en was hij weggedraafd¹⁶, het bos uit¹⁷. De eekhoorn vroeg aan de mier¹⁸: ‘Wat betekent dat ziek?’

‘Goed dat je¹⁹ het aan mij²⁰ vraagt. Dat is mijn²¹ gebied. Er zijn verschillende²² soorten ziek: licht, hard en ernstig.’

DEEL 2

ZINSONTLEDING IN STAPPEN

-
- 1
 - 2
 - 3
 - 4
 - 5
 - 6
 - 7
 - 8
 - 9
 - 10
 - 11
 - 12
 - 13
 - 14
 - 15
 - 16
 - 17
 - 18
 - 19
 - 20
 - 21
 - 22

1 Persoonsvorm _____

x

De persoonsvorm vind je door de zin van tijd te veranderen. Van tegenwoordige naar verleden tijd en andersom.

Voorbeeld:

Ik bakte een pruimentartaart. Ik bak een pruimentartaart.

Ik heb een kaboutertermutsje in de tuin gevonden. Ik had een kaboutertermutsje in de tuin gevonden. Ik zou dat boek willen lezen. Ik zal dat boek willen lezen.

2 Zinsdelen / /

Als je de pv hebt gevonden, zet je daar meteen twee zinsdeelstrepen omheen.

Daarna kijk je welke woorden echt bij elkaar horen. Doe de zinsdeelproef: wat kun je voor de pv zetten? Meer uitleg vind je bij oefening 3

3 Het onderwerp _____

o

Het onderwerp vind je door de persoonsvorm van getal te veranderen (enkelvoud-meervoud, mv-enk) Als de persoonsvorm *breit* is, maak je daar *breien* van. Het zinsdeel dat mee *moet* veranderen is het onderwerp. Sommige andere zinsdelen mogen of kunnen mee veranderen, maar moeten nooit.

Voorbeeld:

Mijn zusje breit een trui. Mijn zusje breien een trui. Mijn zusjes breien een trui.

Het oordopje geef ik aan jou. Het oordopje geven ik aan jou. Het oordopje geven wij aan jou.

Let op:

- 1 *Er* is nooit onderwerp (Er wordt een ruit ingegoooid)
- 2 Wie of wat hoeft niet te veranderen, kan op enkelvoud of meervoud slaan: Wie loopt daar? Wie lopen daar? Tip: vul iets in op de plaats van wie: het meisje loopt daar. De meisjes lopen daar.
- 3 Een onderwerp begint **NOOIT** met een voorzetsel.
- 4 Als een zin in de 'gebiedende' of 'wensende' wijs staat, ontbreekt het onderwerp: Doe me een lol! Kom ogenblikkelijk hier!

4a Het gezegde _____

Alle werkwoorden in de zin moet je onderstrepen. Ook datgene wat bij het werkwoord hoort krijgt een _____. Alle werkwoorden in de zin vormen samen het gezegde. Als er maar één werkwoord in de zin staat, is dat het gezegde. Zo'n alleenstaand woord is dan óók de persoonsvorm.

Voorbeeld: Hij / heeft / zich verslapen. Dit / loopt / slecht / af. Ik / probeerde/hem /te vinden.

x

x

x

x

4b Het hoofdwerkwoord _____

Dit is het voltooid deelwoord in de zin, of, als dat er niet is, het laatste werkwoord. De andere werkwoorden zijn **hulpwerkwoorden**. De hulpwerkwoorden krijgen een

_____h

Voorbeeld: Hij zou wel in de docentenkamer geweest kunnen zijn.

Xh

h

h

Ik zou wel een prinsesje willen zijn.

Xh

h

4c Zelfstandig werkwoord _____

z

Het hoofdwkwoord is een zelfstandig werkwoord of een koppelwerkwoord. Een zelfstandig werkwoord is een werkwoord dat een handeling beschrijft. Als het hoofdwkwoord niet een van de volgende negen werkwoorden **zijn, worden, blijven, blijken, lijken, schijnen, heten, dunken, voorkomen** is, dan is het hoofdwkwoord een zelfstandig werkwoord. Je zet een z'tje onder het hoofdwkwoord. De andere werkwoorden in de zin zijn hulpwerkwoorden. Je kunt nu verder met stap 5, het lijdend voorwerp.

4d Koppelwerkwoord _____

k

Als het hoofdwkwoord een van de negen werkwoorden **zijn worden, blijven, blijken, lijken, schijnen, heten, dunken, voorkomen** is, dan is er *misschien* een naamwoordelijk gezegde. Je gaat nu op zoek naar het **naamwoordelijk deel van het gezegde** _____ (het bakje).

Is er een zinsdeel over met een bijvoeglijk of een zelfstandig naamwoord dat slaat op het onderwerp? Met het bijvoeglijk naamwoord moet je **de verplaatsingsproef** kunnen doen.

Voorbeeld: De reus is klein. De kleine reus. Het bijvoeglijk naamwoord 'klein' slaat op het onderwerp 'reus'. 'Is' (het hoofdwkwoord), krijgt dus een 'k' en 'klein' (het naamwoordelijk deel van het gezegde) krijgt een 'bakje'

Met het zelfstandig naamwoord moet je de **identiteitsproef** kunnen doen.

Voorbeeld: Mijn opa is een tuinkabouter. Opa = tuinkabouter. Het zelfstandig naamwoord 'tuinkabouter' slaat op het onderwerp mijn opa. 'Is' krijgt dus een 'k' en een tuinkabouter (het naamwoordelijk deel van het gezegde) krijgt een bakje.

Let op: Zowel met de verplaatsingsproef als met de identiteitsproef moet het naamwoord slaan op het onderwerp.

Conclusie: alleen als er een koppelwerkwoord in de zin staat en er een verplaatsingsproef of identiteitsproef mogelijk is, is er een naamwoordelijk gezegde, dus krijg je een k'tje en een bakje. Lukt de proef niet, dan is er een werkwoordelijk gezegde, en krijgt het hoofdwkwoord gewoon een z'tje (zelfstandig werkwoord).

N.B: Bij een naamwoordelijk gezegde is er **NOOIT** een lijdend voorwerp. Een naamwoordelijk gezegde begint **NOOIT** met een voorzetsel.

Voorbeeld: Johan Cruijff is in de tuin! 'Is' lijkt een koppelwerkwoord, maar 'in de tuin' begint met een voorzetsel en kan dus nooit een naamwoordelijk deel zijn. Ook kun je de identiteitsproef niet doen. *Johan Cruijff = in de tuin* klopt niet.

5 Lijdend voorwerp _____

Oefening 1

Zoek in de volgende zinnen de persoonsvorm: _____
x

- 1 De kwakkellaar fliebert in de fladderflerk.
- 2 Gooft de giechelaar een flensje op de kamperla?
- 3 In de stroemendops kwatselt de kwork.
- 4 De krummige sloeperige aprodil strilt in het plubs.
- 5 Kwum jij de mundigen verdrommen?

Oefening 2

Zet de persoonsvorm in een andere tijd.

1	In onze klas zitten 14 jongens en 15 meisjes.	1 =
2	Ik vond het erg leuk op de basisschool.	2=
3	Maar het werd tijd om naar de middelbare school te gaan.	3=
4	We hebben heel veel vakken.	4=
5	Natuurlijk krijgen we ook huiswerk op.	5=
6	Dat is soms wat minder leuk.	6=
7	Hebben jullie al veel lessen gehad?	7=
8	Ik hoop dat ik dit jaar overga.	8=
9	Gelukkig haal ik tot nu toe nog geen onvoldoendes.	9=
10	Dat moet maar zo blijven!	10=

Oefening 3

Zinsdelen

Deze zinnen staan doorelkaar gehutseld. Zet de woorden in de goede volgorde. De woorden die bij elkaar horen vormen een zinsdeel. / / Geef ook de persoonsvorm aan.

- 1 Scandinavië auto dit we gaan jaar met de naar.

- 2 naar ik vorig Canada jaar ben geweest.

- 3 lekkerste land het van op de de hoek bakker krentenbollen verkoopt de.

- 4 week een Marrenga mij mijn voor mevrouw moeder meegegeven vorige heeft brief.

- 5 op wie koeken alle gevulde at?

- 6 over lees graag ik kabouters verhalen.

- 7 puntmuts Op hoek de oude straat kabouter een staat de van een met een.

Zinsdelen

Als je een zin uitspreekt of opschrijft, gebruik je de woorden in een bepaalde volgorde. Sommige woorden horen bij elkaar. Ze vormen een *zinsdeel*. Kijk maar eens naar de volgende zin:

Op het Keizer Karel College / zitten / heel veel leerlingen. (drie zinsdelen)

Je kunt gemakkelijk uitvinden welke woorden tot een zinsdeel horen door ze voor het werkwoord te zetten:

Heel veel leerlingen / zitten / op het Keizer Karel College

Je kunt de woorden die tot een zinsdeel horen, niet bij elkaar vandaan zetten. Dan krijg je een vreemde zin:

Op leerlingen zitten heel veel Keizer het Karel College.

Oefening 4

Onderwerp

Geef in onderstaande zinnen de persoonsvorm aan; verdeel de zin in zinsdelen en geef het onderwerp aan.

- 1 Mijn ouders wonen in Leeuwarden.
- 2 Leeuwarden ligt in de prachtige provincie Friesland.
- 3 In Friesland zie je heel veel koeien en boerderijen.
- 4 Zou jij op een boerderij willen wonen?
- 5 Mijn moeder gaf mij vorig jaar een koeienkalender.
- 6 Die hangt nu in de gang.
- 7 Wie wil geen koeienkalender hebben?
- 8 Misschien kunnen jullie ook naar Friesland gaan.
- 9 Dan kom je misschien mijn ouders tegen.
- 10 Ga onmiddellijk naar Friesland!

Oefening 5

Het gezegde

Schrijf uit de onderstaande zinnen het gezegde op.

Die oude heks heeft alle kruiden in een pan gestopt.

Van die kruiden zal ze een kruidenstoofpot gaan maken.

Ik heb spruitjes, spinazie en worteltjes gegeten.

Wanneer belt mijn oma me eindelijk op?

Het hoofdwerkwoord is het werkwoord dat je niet weg kunt laten. Een zin heeft maar één hoofdwerkwoord. In het onderstaande voorbeeld is het hoofdwerkwoord steeds dikgedrukt.

- 1 Ik **eet** een broodje.
- 2 Ik zal een broodje **eten**.
- 3 Ik zal altijd broodjes blijven **eten**.

Oefening 6

Het hoofdwerkwoord en het hulpwerkwoord

Geef in onderstaande zinnen de persoonsvorm aan, onderstreep de overige werkwoorden. Zet een ereboogje om het hoofdwerkwoord en onder de rest van de werkwoorden (als die er zijn) een 'h' van hulpwerkwoord.

- 1 Hanif zag zijn oma aankomen.
- 2 Den koning van Hispanje heb ik altijd geëerd.
- 3 De kroketten in het restaurant smaken prima.
- 4 Ik moet van mijn moeder mijn kamer opruimen.
- 5 Ik wil overmorgen niet naar de tandarts toe gaan.
- 6 Wij hebben vannacht niet geslapen.
- 7 Heeft Keiko heel de avond gegamed?
- 8 Hebben jullie de bovenstaande zinnen ontleed?
- 9 De docent zou gedichten gebruikt kunnen hebben.
- 10 Je docent zal iets willen vertellen.

Oefening 7

Het naamwoordelijk gezegde

Geef aan: persoonsvorm, /zinsdelen/, onderwerp, zelfstandig werkwoord of koppelwerkwoord, hulpwerkwoord, naamwoordelijk deel (bakje).

Vergeet niet achter de zin NWG te schrijven.

- 1 Zijn overgrootvader is kleiner geworden.
- 2 Zijn overgrootmoeder bleek een reuzin te zijn.
- 3 Op het KKC is het heel gezellig!
- 4 Blijft jouw zus rustig tijdens de voetbalwedstrijd?

- 5 Zijn hond is altijd heel vrolijk.
- 6 De boom in de tuin blijkt een eikenboom te zijn.
- 7 Jip was gisteren ziek.
- 8 Mijn opa is vroeger trompettist geweest.

Oefening 8

Het naamwoordelijk gezegde

Geef aan: persoonsvorm, /zinsdelen/, onderwerp, zelfstandig werkwoord of koppelwerkwoord, hulpwerkwoord, naamwoordelijk deel (bakje).

Vergeet niet achter de zin NWG te schrijven.

- 1 Zij is vroeger een uitstekende schaatsster geweest.
- 2 Deze oplossing lijkt mij erg goed.
- 3 De koploper leed een grote nederlaag.
- 4 Hoelang is hij al populair?
- 5 Na die nederlaag leken de volleybalsters ontroostbaar.
- 6 Voor veel leerlingen blijft grammatica een moeilijk onderdeel van het vak Nederlands.
- 7 Volgens veel mensen is december de gezelligste maand van het jaar.
- 8 De jongens zijn altijd vrienden gebleven.
- 9 Wiebe is gisteren na het feestje heel misselijk geworden.

Oefening 9

Maak nu met je buurvrouw of buurman vijf zinnen met een naamwoordelijk gezegde. Gebruik de koppelwerkwoorden: zijn, worden, blijven, lijken en blijken. Maak ook één zin met een werkwoordelijk gezegde. Wissel je zinnen uit met twee klasgenoten en ontleed elkaars zinnen.

Oefening 10

Het naamwoordelijk gezegde of werkwoordelijk gezegde?

Benoem in de volgende **15** zinnen: persoonsvorm, zinsdelen / /, onderwerp,

zelfstandig werkwoord, koppelwerkwoord, naamwoordelijk deel van het gezegde,

hulpwerkwoord. Vergeet niet achter de zin NWG of WWG te schrijven!

- 1 Ik vind een feestjes met dansende dwergen erg leuk.
- 2 Ik mag van mijn moeder op feestjes opblijven.
- 3 Eerst moet mijn huiswerk afgemaakt zijn.
- 4 Gisteren heb ik in het prachtige dorp Fladdervlerk een geweldig kabouterfeest bezocht.
- 5 Honderden elfjes en dwergmannetjes hebben de hele avond op rimrammuziek gedanst.
- 6 Heel vroeger is mijn overgrootvader een tuinkabouter geweest.
- 7 Honderd jaar geleden zou hij een puntmuts voor zijn verjaardag hebben gekregen.
- 8 Na enige tijd zou hij erelid van de vereniging van tuinkabouters worden.
- 9 Wie zou dat nou niet willen?
- 10 Ik blijf liever een onbekende tuinkabouter.
- 11 Mijn favoriete tuin kun je in Badhoevedorp vinden.

- 12 Daar sta ik met mijn pimpelpaarse puntmuts naast het konijnenhok.
- 13 Twee dreuzels maken wekelijks het hok schoon.
- 14 Het hok van de chimpansee wordt één keer in het jaar schoongemaakt!
- 15 Wil jij een tuinkabouter of een elfje worden?

Oefening 11

Het lijdend voorwerp

Geef aan: de pv, zinsdelen, het onderwerp, het gezegde, hoofdwerkwoord, hulpwerkwoord, lijdend voorwerp. In deze zinnen zit géén naamwoordelijk gezegde. Schrijf dus achter de zin WWG!

- 1 Wat heb jij die tekening prachtig gemaakt!
- 2 De tuinman besproeit de uitgedroogde planten.
- 3 De leraar beantwoordt die moeilijke vraag heel duidelijk.
- 4 Mijn vriendin heeft wel dertig boeken in de kast staan.
- 5 Mijn oudste broer laat zijn haar iedere drie weken knippen.
- 6 Ik geef je wat moois voor je verjaardag.
- 7 De boze jongen heeft de deur achter zich in het slot gesmeten.
- 8 De geduldige visser heeft eindelijk een voorntje gevangen.
- 9 Dat zou ik maar nalaten!
- 10 Hebben jullie het lijdend voorwerp kunnen vinden?

Oefening 12

Het lijdend voorwerp

Geef aan: de pv, zinsdelen, het onderwerp, het gezegde, hoofdwerkwoord, hulpwerkwoord, lijdend voorwerp. In deze zinnen zit géén naamwoordelijk gezegde. Schrijf dus achter de zin WWG!

- 1 Mijn buurmeisje koopt twee cd's per maand.
- 2 Op dinsdag eet ik altijd spaghetti.
- 3 Saskia zit Mohammed al de hele middag te bellen.
- 4 Waarom sta je altijd zo vroeg op?
- 5 Het hele weekend heb ik achter de computer gezeten.
- 6 Ik heb voor mijn oma een taxi gebeld.
- 7 Ik heb hem nooit eerder gezien.
- 8 Die appeltaart heeft Ilse helemaal alleen opgegeten.

Opdracht 13

Het meewerkend voorwerp

Geef aan: de pv, de zinsdelen, het onderwerp, het gezegde, het hoofdwerkwoord, het hulpwerkwoord, het lijdend voorwerp, het meewerkend voorwerp. In deze zinnen zit géén naamwoordelijk gezegde. Schrijf dus achter de zin WWG!

- 1 Deze brief heeft mijn oma aan mijn opa gestuurd.
- 2 Mijn oma logeerde in een griezelig kasteel in het bos.
- 3 Opa durfde mijn oma geen bosje bloemen te geven.
- 4 Hij heeft de brief goed gelezen.
- 5 Hij stuurde haar een prachtige kaart.
- 6 Heb jij wel eens een liefdesbrief gekregen?
- 7 Wil je een brief aan je geliefde geven?
- 8 De docent kan nu geen oefenzinnen meer bedenken.
- 9 Gaan jullie stil aan het werk?

Opdracht 14

De bijwoordelijke bepaling

Geef aan: de pv, de zinsdelen, het onderwerp, het gezegde, het hoofdwerkwoord, het hulpwerkwoord, het lijdend voorwerp, het meewerkend voorwerp en de bijwoordelijke bepaling. In deze zinnen zit géén naamwoordelijk gezegde. Schrijf dus achter de zin WWG!

- 1 Met een frons op haar voorhoofd bekeek Sabina haar rapport.
- 2 Camiel gaf mij trots zijn rapport.
- 3 Elke ochtend doet mijn oma haar gymnastiekoefeningen midden in de huiskamer.
- 4 Deze winkel heeft een reclamebord aan de overkant van de straat staan.
- 5 Mij geeft ze nooit iets!
- 6 Ingespannen keek de journalist naar de televisie.
- 7 Ismael deelt op school zijn snoepjes uit.
- 8 In de villawijk werd lange tijd de vuilnis niet opgehaald.

Opdracht 15

Zit in de onderstaande zinnen een werkwoordelijk gezegde of een naamwoordelijk gezegde? Zet NWG of WWG achter de zin. Denk goed na over je antwoord.

- 1 Heiko's opa blijkt al 112 jaar te zijn.
- 2 De slimme kat heeft alle snoepjes gevonden.
- 3 Wij zijn in de meivakantie in Zwitserland geweest.
- 4 Oerol is een bekend festival op Terschelling.
- 5 Onze hamster knaagt vaak aan de kussens van de bank.
- 6 De mentor schijnt heel boos te zijn.

Oefening 16

Geef in de volgende zinnen aan:

Persoonsvorm, /zinsdelen/ , onderwerp, zelfstandig werkwoord, koppelwerkwoord,

naamwoordelijk deel van het gezegde (bakje), hulpwerkwoord,

k

lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, {bijwoordelijke bepaling}, NWG/WWG

- 1 Mijn overgrootmoeder is heel vroeger een elfje geweest.
- 2 Met mijn overgrootvader heeft zij verschillende dansjes in het bos gedaan.
- 3 Zij gaf dansles aan de elfenkinderen.
- 4 Midden in de nacht is zij in een gewoon mens veranderd.
- 5 Later is zij een beroemd danslerares geworden.
- 6 Wie zal dit verhaal geloven?
- 7 Zondag ga ik altijd naar het sprookjesbos met mijn vriend.
- 8 Kabouters en elfjes zijn daar soms te zien.
- 9 Ik geef hun lekkere paddenstoelen met stukjes kaas.
- 10 Op zondag moeten ze een dansvoorstelling in het bos houden.
- 11 Kabouters zijn hele goede dansers!
- 12 Houd nu onmiddellijk op met deze oefening!

Opdracht 17

Julie gaan nu zelf een s.o. maken. Kijk voordat je begint nog eens goed naar alle zinsdelen die jullie hebben gehad. Bedenk vier zinnen die andere leerlingen moeten ontleden. Maak dan een groep van vier en kies de 10 beste zinnen. Maak er een mooi s.o. van en neem de instructie van opdracht 16 over. Laat het s.o. aan je docent zien. Maak dan een s.o. van een andere groep.